

Установа “Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры”

Філіял “Літаратурны музей Максіма Багдановіча”

Артыкул

“Глубокоуважаемая Александра Георгиевна...”
(газета “Літаратура і мастацтва”)

Аўтар:
вядучы навуковы супрацоўнік
навукова-асветніцкага аддзела
Мышкавец Ірына Вітальеўна

Мінск 2019

Амаль праз пяцьдзесят пяць гадоў у Літаратурны музей Максіма Багдановіча паступілі лісты ад Паўла Багдановіча, зводнага брата геніяльнага беларускага паэта. У фонды музея каштоўныя матэрыялы перадала Аляксандра Георгіеўна Ванькевіч, былая супрацоўніца Дзяржаўнага музея БССР. Менавіта ёй у 1965 годзе пашчасціла адправіцца ў камандзіроўку ў Яраслаўль, сустрэцца з Паўлам Адамавічам і атрымаць ад яго сямейныя рэліквіі, якія цяпер захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь.

Распачатая пасля знаёмства перапіска з братам паэта працягвалася нядоўга. Паколькі ў ёй закраналіся і працоўныя, і прыватныя пытанні, лісты засталіся ў сямейным архіве. Ці выпадкова яны знойдзены? Супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ўпэўнены, што перададзены ў фонды эпісталарый – гэта і шчаслівы выпадак, і вынік шматгадовай мэтанакіраванай працы музейшчыкаў. Паспрабуем растлумачыць. Восень 2018 года для музея была насычанай важнымі падзеямі, у першую чаргу трэба ўгадаць міжнародную навукова-практычную канферэнцыю “Максім Багдановіч у сучаснай навуковай і культурнай прасторы”, стварэнне буйной мастацка-дакументальнай выставы “Адам Багдановіч. Яўген Чырыкаў. Максім Горкі. На скрыжаванні лёсаў”.

Не менш важным стаўся выхад у свет кнігі “М.Горкі і А.Багдановіч: сяброўства, народжанае на берагах Волгі” (Масква, выдавецтва “Мастацкая літаратура”). Яе падрыхтоўкай цягам 2018 года займаліся супрацоўнікі Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Інстытута сусветнай літаратуры імя А.М.Горкага Расійскай акадэміі навук. У кнігу ўвайшла перапіска Адама Багдановіча з другой жонкай Аляксандрай Волжынай, з Кацярынай Пешкавай, Максімам Горкім, яго літаратурным сакратаром. Большая частка лістоў публікавалася ўпершыню, таксама ў выданне ўключаны поўны тэкст успамінаў А.Я.Багдановіча пра ніжагародскі перыяд жыцця, артыкулы Д.С.Маскоўскай і М.В.Труса.

Акрамя цікавых сведкаў эпохі, аматары творчасці Багдановіча атрымалі яшчэ адзін сенсацыйны падарунак. У працэсе працы над кнігай намеснік дырэктара Інстытута сусветнай літаратуры імя А.М.Горкага Дар’я Сяргееўна Маскоўская адшукала рукапісны сшытак перакладаў Максіма Багдановіча, студэнта Дзямідаўскага юрыдычнага ліцэя. Сшытак захоўваецца ў Архіве А.М.Горкага, у фондзе выдавецтва “Знание”, якое ўзначальваў К.П.Пятніцкі, а курыраваў Аляксей Максімавіч. Знойдзеныя восем перакладаў Багдановіча, у ліку якіх адзін невядомы твор паэта, – сапраўдны цуд для ўсіх прыхільнікаў творчасці Максіма Багдановіча.

А для музейных супрацоўнікаў – гэта сведчанне таго, што пошукі асабістай і творчай спадчыны паэта неабходна працягваць, браць пад увагу нават самыя нязначныя кірункі, а яшчэ спадзявацца на “невypadковую выпадковасць”. Як гэта сталася ў выпадку з выяўленымі матэрыяламі: і з сшыткам перакладаў, і з лістамі зводнага брата паэта, прычым адна знаходка цягнула за сабой другую. Выяўлены верш М.Багдановіча стаў нагодай для аб’яўлення конкурсу перакладаў, у ліку ініцыятараў буйнога культурнага

праекта – Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры і яго філіял Літаратурны музей Максіма Багдановіча.

“Шанс” на знаходку супрацоўнікі музея атрымалі, калі Аляксандра Ванькевіч, вырашыўшы паўдзельнічаць у конкурсе, даслала свой варыянт перакладу ў музей, а не на адрас, галоўнага арганізатара конкурсу Беларускага тэлеграфнага агенцтва. Да верша-перакладу дадаваўся кароткі ліст-тлумачэнне, у якім былі згадкі пра камандзіроўку і перапіску з Паўлам Багдановічам. І быў першы падарунак – артыкул Аляксандры Георгіеўны “Пад вернай зоркай Венерай...”: камадзіроўка ў Яраслаўль”, апублікаваны ў газеце “Культура”. Вядома, што музей Багдановіча ўзнік даволі позна, калі многія каштоўныя матэрыялы, звязаныя з паэтам і яго сям’ёй, былі перададзены на захаванне ў розныя ўстановы. Таму багдановічаўцы захоўваюць цікавасць і да музейна-архіўных здабыткаў нашых папярэднікаў, і да самага пошукавага працэсу.

Супрацоўнікі музея звязаліся з Аляксандрай Ванькевіч і даведаліся шмат падрабязнасцяў пра Паўла Багдановіча, яго даволі складанае жыццё, у тым ліку пра матэрыяльныя нястачы і побытавую неўладкаванасць. Пра гэта яшчэ згадваў пісьменнік Алесь Бачыла ў кнізе “Дарогамі Максіма Багдановіча”. Мы ведалі, што Павел Адамавіч страціў зрок і лісты за яго пісалі розныя людзі, ён сам толькі падпісваўся – “П.А.Багдановіч”. Частка лістоў ад яго захоўваецца ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча, у тым ліку і перапіска з пляменніцай Наталляй Глебаўнай Кунцэвіч, перададзеная некалькі гадоў таму з Ніжняга Ноўгарада ў Мінск.

А.Ванькевіч перадала ў музей паэта пяць невялікіх лістоў, адрасаваных ёй П.Багдановічам, ліст ад Ганны Кіпрыянаўны Валасовіч-Гразновай, стрыечнай сястры паэта, а таксама свае чарнавыя запісы лістоў-адказаў. Музейшчыкі вельмі рады папаўненню калекцыі “Эпістальрый”, выказваюць шчырыя словы ўдзячнасці Аляксандры Георгіеўне. Па лістах можна прасачыць, як ішоў збор спадчыны Максіма Багдановіча, што падавалася істотным на той час Паўлу Адамавічу і музейным супрацоўнікам. У красавіку 1965 года Аляксандра Ванькевіч піша ў Яраслаўль: “Переданные Вами материалы в полной сохранности прибыли в Минск. Багаж уже тоже давно получен. Еще раз огромное спасибо Вам за помощь (Шчыры дзякуй Вам за дапамогу)”. Яе непакоіць, што затрымліваецца адпраўка фотакопій для П.Багдановіча, у іншым лісце (19 жніўня 1965 года) яна радуецца, што з рэстаўрацыйнай майстэрні вярнуўся самавар Багдановічаў: “Видели бы Вы, как он отлично смотрится! Прямо горит от блеска...”.

Павел Адамавіч паведамляе аб высылцы кнігі бацькі, просіць актывізаваць пошукі арыгінальнай фатаграфіі “Максім Багдановіч з супрацоўнікамі яраслаўскай газеты “Голас”, На жаль, арыгінал здымка тады адшукаць не атрымалася, у ліку перададзеных А.Ванькевіч дакументаў захоўваецца ліст ад Антонавай (імя невядома), у якім адрасат паведамляе, што здымка ў пляменніцы не знайшлося, быццам, “хтосьці ўзяў і не вярнуў”. Здымак, які належаў Максіму, перададзены ў складзе архіве паэта ў Інбелкульт,

упершыню апублікаваны ў зборы твораў М.Багдановіча (1927-1928 гг.) і страчаны падчас Вялікай Айчыннай вайны.

Супрацоўнікі музея не пакідаюць надзеі адшукаць арыгінальную фатаграфію, бо, можна меркаваць, што кожны з супрацоўнікаў рэдакцыі “Голаса” атрымаў свой экзэмпляр здымка. Таксама мы спадзяёмся на новыя знаходкі, звязаныя з сям’ёй Багдановічаў. У адным з лістоў Павел Адамавіч непакоіцца пра лёс партрэта бацькі Адама Багдановіча работы мастака Фёдара Панкова. Ён просіць Аляксандру Георгіеўну прыкласці намаганні па пошуку мастацкай работы, звязанай з удавой мастака, арганізаваць камандзіроўку да яе. Супрацоўнікам Дзяржаўнага музея БССР на той час не ўдалося высветліць лёс карціны, але сёння мы ведаем, дзе яна, у хуткім часе раскажам і гэтую гісторыю.